

COVID-19 Salgın Sürecinde İşitme Engelli Üniversite Öğrencileriyle Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Çalışmalarının İncelenmesi*

Güzin Karasu**¹ ve Zehranur Kaya²

Öz

Bu araştırmanın amacı, Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulunda (EEYO) mesleki eğitimlerine devam eden işitme engelli üniversite öğrencileriyle COVID-19 salgın sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim çalışmalarının incelenmesidir. Araştırmanın deseni durum çalışmasıdır. Katılımcılar 2020-2021 öğretim yılı güz döneminde, EEYO’da eğitim alan 48 işitme engelli üniversite öğrencisidir. Araştırma verileri; canlı ders video kayıtları, araştırmacı günlüğü, izleme toplantıları tutanakları, ders planları ve değerlendirmeleri, ödevler ve dönütleri, e-posta, WhatsApp mesajları, öğrenci odyogramları ve belgelerinden oluşmaktadır. Araştırma sonunda uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin sınırlı becerilerinin desteklenebilmesi ve derslerin doğrudan öğretimle gerçekleştirilmesi nedeniyle etkililiğinin sınırlı olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin ve öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sistemini tanıma ve kullanma düzeylerinin eğitimin niteliğini etkilediği, işitme engelli öğrencilerin dil becerilerindeki sınırlılıkların eğitim sürecine olumsuz olarak yansdığı, öğrencilerin akademik başarı ve COVID-19 sürecine yönelik kaygılar yaşadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın katılımcıları okuma ve yazma becerilerinde önemli derecede sınırlılıkları olan üniversite öğrencileridir. Bu özellikteki işitme engelli öğrencilerle uzaktan eğitim çalışmalarının zorunlu olmadıkça gerçekleştirilmemesi bulgusu önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler

Özel eğitim
İşitme engelli öğrenciler
COVID-19
Uzaktan eğitim

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
17 Mayıs 2021
Kabul Tarihi
14 Ekim 2021
Makale Türü
Araştırma Makalesi

Examination of Distance Education Studies Conducted with Hearing Impaired University Students During the COVID-19 Pandemic*

Abstract

The purpose of this study is to examine the distance education activities carried out during the COVID-19 pandemic process with hearing-impaired university students who continue their vocational education at Anadolu University, School for the Handicapped (SH). The research design is Case Study. Participants are 48 hearing-impaired university students studying in the SH in the fall semester of the 2020-2021 academic year. Research data consists of video recordings of lectures, lesson plans and evaluations, students' homework and the feedback given, e-mails, WhatsApp messages, researcher diary, monitoring meeting minutes, student audiograms and documents. The effectiveness of the lectures was found to be limited because the student skills which could be supported were restricted and the lectures were carried out by direct instruction in the distance education process. It was determined that the level of knowing and using the distance education system of students and instructors was used in distance education system affected the quality of education, and the limitations in the language skills of the hearing-impaired students have negatively reflected in the education process. It was also found that the students experienced concerns about academic success and the COVID-19 pandemic process. Participants had limitations in their literacy skills. It is important that distance learning activities with hearing impaired students should not be carried out unless it is compulsory.

Keywords

Special education
Hearing-impaired students
COVID-19
Distance education

Article Info

Received
May 17, 2021
Accepted
October 14, 2021
Article Type
Research Paper

Atf: Karasu, G. ve Kaya, Z. (2021). COVID-19 salgın sürecinde işitme engelli üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen uzaktan eğitim çalışmalarının incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 22(2), 95-111. doi: 10.12984/egedf.938443

* Bu araştırmanın pilot çalışmasının sonuçları, 10-13 Eylül 2020 tarihleri arasında Eskişehir’de düzenlenen VII. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. [The results of the pilot study of this research was presented as an oral presentation at the Seventh International Eurasian Educational Research Congress held on 10-13 September 2020 in Eskişehir.]

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Anadolu Üniversitesi, Engelliler Entegre Yüksekokulu, Türkiye, guzinkarasu@anadolu.edu.tr

² Anadolu Üniversitesi, Engelliler Entegre Yüksekokulu, Türkiye, znkaya@anadolu.edu.tr

Extended Abstract

Introduction

The COVID-19 outbreak caused significant changes and various difficulties in terms of giving synchronous online lessons. The necessity of distance education and concerns arising from various problems cause stress for both students and educators. In this process, hearing-impaired students also experience various problems. These problems they face in the distance education process are as follows; having trouble in hearing instructors' voices, lack of subtitles, lack or ineffectiveness of sign language translation, not being able to obtain the lecture notes at an appropriate time for them to have a pre-lesson review, not receiving immediate support and feedback from peers or teachers, lack of a language-for-specific-purposes dictionary, and not being able to participate in virtual group projects and/or online discussion forums. The measures to be taken for the provision of lessons with the hearing-impaired individuals in accordance with their language levels and needs and the arrangement of educational environments are important. Making the trainings more effective will positively affect the daily and professional lives of the hearing-impaired students, as well as their academic success (Kalaç, Telli, & Erönal, 2020; Karasu, 2020a; Schirmer, 2000).

In this transition period, there is a need for research to identify and solve the problems experienced by hearing-impaired students in distance education practices. (de Godoi, Deogenes, & Costa Valentim, 2020). The aim of this research is to examine the distance education activities carried out during the COVID-19 pandemic process of hearing-impaired university students who continue their vocational education at Anadolu University School for the Handicapped (SfH). The sub-aims of the research are as follows; a) How were language lessons conducted in the distance education process? b) What are the problems encountered in the process? c) What are the solutions and suggestions for the problems encountered?

Method

The design of the research carried out with the qualitative research method is the case study. Case studies can answer explanatory questions about 'why' and 'how' of something by looking at a process of the research. (Ary, Jacobs, Sorensen, & Walker, 2014; Yin, 2003). The participants of the study are 48 hearing-impaired students studying at School for the Handicapped in the fall semester of the 2020-2021 academic year. All students have bilateral and sensorineural hearing impairment. In the study, 91.54 % of the students had severe or advanced hearing impairment, 74.9% had congenital hearing impairment due to prenatal or birth problems, and 81.24% started to wear a hearing aid after a critical age in language acquisition. Considering these features, it is seen that it is inevitable for students to experience limitations in their language levels and communication skills. The fact that 85.41 % of the students were wearing hearing aids during the period of the study was determined as an important factor in supporting verbal communication. Research data consists of live lecture video recordings, lesson plans and evaluations, online lecture notes, students' homework and feedback given to their homework, e-mail messages (109 messages), WhatsApp messages (4.864 messages), researcher diary (21 pages), monitoring meeting minutes (14 Times), student audiograms and documents. Research data were collected in Literacy and Vocational Language courses in the SfH program. Expert opinion was obtained for the validity of the data collection tools and techniques used and the accuracy of the data. The research data, conducted online, were carefully read, and monitored to determine the themes (Creswell, 2005). The themes have been determined considering the research purposes. The collection and analysis of the research data was done simultaneously. Throughout the research, the data were analyzed by inductive analysis.

Findings

When examining the process of distance learning language lessons with hearing-impaired university students, a weekly three-stage cycle was determined. These stages were: a) lesson planning, preparing materials and uploading the materials to the system, b) doing lectures and assigning homework, c) uploading homework to the system by students, giving feedback and reminding the deadline of the homework (Black, Levin, Mehan, & Quinn 1983; Moore & Kearsley, 1996).

The precautions taken to reduce the problems in the education process are as follows: assessing the students' language levels and determining the communication method, preparing the lesson plans and materials according to their language levels and needs, intensive support of lessons with various visual stimuli, informing students about the subject and content of the lesson in advance, continuous sharing of the texts or visual materials examined during the lesson in the system, writing the speeches made by the instructor simultaneously via the virtual classroom's chat, supporting the lessons with sign language, keeping the cameras of the instructor and the students always on, using motivational factors for distance education, using experienced and effective online communication tools, using homework instead of exams in assessment, extending time for assignment submission (de Godoi et al., 2020; Lynn et al. 2020; Makeshine, Viriyavejakul, & Sovajassatakul, 2020; Schirmer, 2000; Ulusoy & Karadeniz, 2009; Visser & Visser, 2000).

In the current study, it has been determined that the skill levels of students and lecturers to recognize and use the distance education system affected the quality of education, the limitations in the language skills of the hearing-impaired students have negatively reflected in the education process (Online Education Options Designed for the Deaf [OEODD], 2020), students had problems in accessing a computer and / or the internet (Kalaç et al. 2020; Karasu, 2020a), and they had anxiety about academic success and the Covid 19 pandemic process (Makeshine et al. 2020).

Discussion and Conclusion

The study suggests that the effectiveness of the lessons was limited since only certain skills of the hearing-impaired students could be supported and the lessons were carried out with direct instruction in distance education. The students were able to benefit from the education in direct proportion to their language level. The students in question had significant limitations in reading comprehension and written expression skills. It is important that distance learning activities with hearing impaired students should not be carried out unless it is compulsory.

The solution to the problems arising from the language and communication skills of the hearing-impaired individuals emerges as a subject that can be resolved with long-term studies. It is vital to develop the reading comprehension and writing skills of the aforementioned students. The solution to this problem will be possible with the effective use of existing teaching programs aimed at improving the reading comprehension and writing skills of hearing impaired individuals in pre-school, primary and secondary education.

Giriş

COVID-19 salgını yüz yüze gerçekleştirilen derslerin uzaktan eğitim ile gerçekleştirilmesi konusunda beklenmedik önemli değişikliklere ve çeşitli zorluklara neden olmuştur. Uzaktan eğitim zorunluluğu ve diğer sorunlardan kaynaklanan kaygılar, hem öğrencilerde hem de eğitimcilerde stres oluşturabilir (Rapanta, Botturi, Goodyear, Guardia ve Koole, 2020). İşitme engelli öğrenciler dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılıklar nedeniyle günlük, akademik ve sosyal yaşamlarında sorunlar yaşamaktadırlar. COVID-19 salgın sürecinde eğitsel ortam farklılığı nedeniyle var olan sorunlarının üzerine yenileri eklenmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları bu sorunlar; öğretim elemanlarının seslerini duyamama, alt yazı olmaması, işaret dili tercümesinin olmaması, ders notlarının ders öncesinde öğrenciye ulaştırılmaması, akranlarından veya öğretmenlerinden anında destek ve dönüt alamama, dil ve ihtiyaçlarına uygun mesleki terim sözlüklerinin olmaması, çevrim içi tartışma forumlarına ve sanal grup projelerine katılamamaları olarak sıralanmaktadır (de Godoi, da Silva Junior ve Costa Valentim, 2020; Kalaç, Telli ve Erönel, 2020; Karasu, 2020a).

Ülkemizde, işitme engelli ortaöğretim (lise) mezunu ve yükseköğretim öğrencilerinin dil düzeylerinin akranlarına göre geri olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur (Karasu, Girgin, Uzuner ve Kaya, 2016; Karasu ve Uzuner, 2018; Karasu, 2019; Karasu, 2020b). Bu araştırmaların diğer iki önemli bulgusu ise; aynı yaş grubundaki işitme engelli öğrencilerin dil düzeyleri arasında farklılıklar olması ve birden fazla yöntemi aynı anda kullanarak iletişim kurmalarıdır. İfade edilen durumun nedeni işitme engelli bireyin dil düzeyini belirleyen özelliklerin çeşitliliğidir. Bu özellikler; işitme engelli olduğu yaş ve kaybının derecesi, cihaz takma yaşı ve süresi, eğitim ortamı ve yöntemi, aile eğitimi, ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyi ile zeka düzeyidir (Marschark, Lang ve Albertini, 2002).

Ülkemizde bu yaş grubundaki işitme engelli bireylerin büyük bir kısmının dil beceri düzeylerinin ilköğretim düzeyinde olduğu belirlenmiştir (Karasu ve diğ. 2016; Karasu, 2019; Karasu, 2020b). İşitme engelli öğrencilerin genel ve mesleki eğitim süreçlerinde var olan sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda; ders programları ve materyallerinin ihtiyaç ve düzeylerine uygun bir şekilde hazırlanması, öğretim sürecinde bireysel destekler ve anlık geri bildirimler sağlanması, derslerin üstbilişsel, disiplinlerarası bakış açısıyla, anlamlı bağlamlarda, işlevsel bir şekilde gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır (Glynn, Aultman ve Owens, 2005; Jacops 1989; Karasu ve diğ., 2016; Karatay, 2007; Schirmer, 2000). İşitme engelli bireylerle uzaktan eğitim ile gerçekleştirilecek akademik uygulamalarda, eğitim ortamının ve bu bireylerin özelliklerinin çok iyi tanımlanması, değerlendirilmesi ve etkili planlamalar önem taşımaktadır.

Araştırmanın alanyazın taraması, “işitme engelli öğrencilerin uzaktan eğitim uygulamaları” ve “COVID-19 salgın sürecinde özel gereksinimli olmayan öğrenciler ve işitme engelli öğrencilerle yapılan uzaktan eğitim çalışmaları” başlıkları altında gerçekleştirilmiştir. Bu makalenin bulguları ile alanyazın verileri karşılaştırıldığında teknolojiye hızlı ilerleme nedeniyle erişilebilirliğin arttığı ve daha önce sorun olabilecek durumlara yönelik çözümler getirildiği belirlenmiştir. Bu nedenle uzaktan eğitimle gerçekleştirilmiş araştırmaların verileri değerlendirilirken araştırmanın gerçekleştirildiği tarihin teknoloji düzeyi göz önünde bulundurulmasının önem taşıdığı düşünülmektedir.

İşitme engelli bireylerle uzaktan eğitimle gerçekleştirilen çalışmalarda, öğrencilerin ihtiyaç ve düzeylerine uygun tüm önlemlerin alınmasına ve motivasyonlarının mümkün olduğu ölçüde sağlanabilmesine vurgu yapıldığı görülmektedir (Bayrakdar ve Çuhadar, 2015; Black, Levin, Mehan ve Quinn 1983; de Godoi ve diğ. 2020; Karasu ve diğ., 2016; Moore ve Kearsley, 1996; Ulusoy ve Karadeniz, 2009; Visser ve Visser, 2000). Visser ve Visser (2000), çalışmalarında uzaktan eğitimle gerçekleştirilen derslerde öğrencilerin motivasyonlarının artırılması için gerekli düzenlemelerin okul tarafından yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Black ve diğerleri (1983), ise işitme engellilerle yapılacak uzaktan eğitim çalışmalarında öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik tüm önlemlerin alınması gerektiğini ve zaman zaman yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. de Godoi ve diğerleri (2020), araştırmalarında işitme engelli bireylerin dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılıkların etkisini mümkün olduğunca azaltabilmek amacıyla; iletişim ile ilgili çevrim içi sınıf kurallarının belirlenmesi, sınırlı sayıda öğrenci ile ders yapılması, işitme teknolojilerinin üst düzeyde kullanılması önerilerinde bulunmuşlardır.

Ülkemizde, işitme engellilerin uzaktan eğitimi ile ilgili olarak Ulusoy ve Karadeniz’in (2009) çalışması ilk örnekler arasında yer almaktadır. Araştırmacılar yüz yüze desteğin de verildiği çevrim içi öğrenme modelleri ile geleneksel öğretim modellerinin uygulandığı dersler gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda internet üzerinden ve yüz yüze çalışmalarla desteklenen derslerde işitme engelli öğrencilerin daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Karasu ve diğerlerinin (2016), işitme engelli üniversite öğrencilerinin sözcük dağarcığı geliştirme sürecinin incelendiği çalışmalarının bir bölümü “uzaktan eğitim” ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, terimlerin kalıcılığını sağlamak amacıyla örgün öğretimin ardından, yaz aylarında uzaktan eğitim ile zenginleştirme çalışması gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar on hafta sürmüştür. Haftalık verilen ödevler ve dönütleri; e-posta, Facebook yazışmaları ve MSN (Messenger) yazışmaları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar ve öğrenciler, uzaktan eğitim

sürecinde okuma anlama ve yazılı anlatım ile iletişim kurmuşlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin örgün öğretimle gerçekleştirilen çalışmadan, uzaktan eğitimle gerçekleştirilen çalışmalara göre daha fazla yarar sağladıkları, dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılığın süreci olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde, öğrenciler sık sık yüz yüze eğitim isteklerini dile getirmişlerdir.

Bayrakdar ve Çuhadar (2015), işitme engelli ilkököl ve ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim amaçlı kullanımını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin işitme engelli öğrencilere yönelik ders sunumunu kolaylaştıran ve öğrencilerin motivasyonlarını arttıran araçlar olduğu, ancak teknolojik alt yapının yeterli olmadığını belirlemişlerdir. Araştırmalar aynı zamanda, işitme engelli öğrencilerin okuma yazma öğretimi için bu tür materyallerin görsel olarak varlık ve interaktif olması gerektiğini ifade etmektedir (Dönmez, Yaman, Şahin ve Kabakçı Yurdakul, 2016; Keser ve Özdemir, 2018).

Yurt dışı alan yazın incelendiğinde COVID-19 sürecinin başlamasıyla birlikte farklı yaş gruplarındaki işitme engellilerin eğitimi konusunda araştırmalara ulaşılmıştır. Uzaktan eğitim ortamlarının tasarlanması (Online Education Options Designed for the Deaf [OEODD], 2020), etkili öğretim yöntemleri (Lynn ve diğ. 2020; Makeshine, Viriyavejakul ve Sovajassatakul, 2020), yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (de Godoi ve diğ. 2020) ile öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara yönelik önerilerin (Rapanta ve diğ., 2020) aktarıldığı araştırmalara ulaşılmıştır.

Ülkemizde COVID-19 salgını sürecinde, uzaktan eğitimle ilgili özel gereksinimli olmayan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiş üç araştırmaya ulaşılmıştır (Dikmen ve Bahçeci, 2020; Erzen ve Ceylan, 2020; Karadağ ve Yücel, 2020). Dikmen ve Bahçeci (2020), çalışmalarında üniversitelerde uzaktan eğitim faaliyetlerini, üniversitelerin çevrim içi erişilebilirlik kapasitesi ve teknolojik destek hizmetleri açısından incelemişlerdir. Türkiye'deki üniversitelerin çoğunun uzaktan eğitim ve teknoloji altyapısının olduğunu, üniversitelerin farklı platformlar kullanarak faaliyetlerini sürdürdüğünü ifade etmişlerdir. Erzen ve Ceylan (2020), çalışmalarında öğrencilerin; öğretim elemanları, eğitim ortamları, değerlendirme süreci, teknolojiye erişilebilirlik düzeyleri ve öğrenci-öğretim üyesi ilişkisine yönelik görüşlerini almışlardır. Araştırma sonucunda uzaktan eğitimde başarısız görülen öğretim üyelerinin sadece not paylaşımıyla yetindikleri, kalitesiz içerik paylaştıkları, iletişim kurmadıkları ve ödevlerinde anlaşılabilir yönergeler verdikleri, öğrencilerin bilgisayar veya internet erişimine sahip olmadıkları ve erişim sağladıkları cihazların teknolojik sınırlılıkları nedeniyle endişe yaşadıkları belirtilmiştir. Karadağ ve Yücel (2020) ise, 163 üniversiteden 17939 öğrencinin katıldığı çevrim içi anket sonucunda; öğrencilerin % 63'ünün evinde internet bağlantısı bulunmadığını, üçte birinin bilgisayar veya tabletinin bulunmadığını, dijital içerik/öğretim materyallerinin yetersiz olduğunu, üniversitelerinin ve fakültelerinin uzaktan eğitim hazırlığının bulunmadığını ve öğreticilik düzeyinin zayıf olduğunu, kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

COVID-19 salgını sürecinde engelli bireylerin eğitimine yönelik bir çalışmaya ulaşılmıştır. Kalaç ve diğ., (2020) farklı engelleri olan ilk, orta ve yükseköğrenim kurumuna devam eden öğrencilere COVID-19 sürecinde yaşadıkları sorunları belirleme ve öneriler geliştirmeye yönelik betimsel bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmaya ilk (5), orta (15) ve yükseköğrenime devam eden (26) toplam 46 işitme engelli öğrenci katılmıştır. Anket formlarının % 74'ü öğrencinin kendisi, %26'sı velisi tarafından doldurulmuştur. Formları ailelerin doldurduğu öğrencilerin büyük bir kısmının ilkököl öğrencisi olduğu belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 54'ü işaret dili ve alt yazı, % 34'ü sadece işaret dili, % 12'si ise sadece alt yazı destekleyici araçlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler çevrim içi canlı derslerde, öğretmenler ve diğer öğrencilerle rahatça sözlü veya yazılı olarak iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir. Eğitimcilerin işaret dili kullanmalarının önemine dikkat çekilmiştir.

COVID-19 küresel salgınının sürmesi ve öğretim sürecine yönelik belirsizliklerin devam ediyor olması beraberinde, işitme engelli öğrencilerin eğitim süreçlerine yönelik var olan durumun tespit edilmesi ve etkili öğretim için gerekli planlamaların ve düzenlemelerin yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Krizin fırsata çevrilmesinden yola çıkarak bu süreçte kazanılan deneyimlerin küresel salgın sonrası döneme olumlu etkileri de düşünülmelidir. İşitme engelli öğrencilerin sahip oldukları dil düzeyleri ve iletişim yöntemleri; erişebildikleri işitme teknolojileri, işitme teknolojilerini etkili bir şekilde kullanmaları, eğitim yöntemleri ve sağlanan desteklerle şekillenmektedir. Eğitimlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi, işitme engellilerin akademik başarılarının yanı sıra günlük ve mesleki yaşamlarını dolaylı bir şekilde etkileyecektir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Anadolu Üniversitesi (AÜ) Engelliler Entegre Yüksekokulunda (EEYO) eğitimlerine devam eden işitme engelli üniversite öğrencilerinin, COVID-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim süreçlerinin incelenmesidir. Araştırmanın alt amaçları şunlardır:

1. Uzaktan eğitim sürecinde dil dersleri nasıl gerçekleştirilmiştir?
2. Süreçte yaşanan sorunlar nelerdir?
3. Sorunlara yönelik çözümler ve öneriler nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen araştırma betimleme amaçlı durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırma, EEYO'da COVID-19 salgın sürecinde uzaktan eğitimle derslerin nasıl gerçekleştirildiğinin ve yaşanan sorunların betimlenmesi amacı ile desenlenmiştir. Bu çalışmada Anadolu Üniversitesi, EEYO'nun uzaktan eğitim uygulamaları durum olarak tanımlanmıştır. Bu kurumdaki dil derslerini uzaktan eğitimle yürütme süreci ise araştırmanın analiz birimi olarak belirlenmiştir.

Çalışılan Durum

Araştırma, ülkemizde özel gereksinimli öğrencilere yüksek eğitim veren ilk ve tek okul olma özelliğini taşıyan *Özel Eğitim Yüksek Öğretim Kurumu*, EEYO öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. İşitme engelli gençlere yükseköğretim sağlanan EEYO, ön lisans ve lisans programları ile eğitim-öğretim faaliyetlerine 1993 yılından beri devam etmektedir.

2019-2020 öğretim yılı bahar dönemi sonunda, küresel salgın sürecinin değerlendirilmesi ve yeni dönem için hazırlıkların yapılması çalışmalarına başlanmıştır. AÜ Rektörlüğünün onayıyla EEYO öğrencilerinin tamamının işitme engelli olması nedeniyle gerekli tedbirlerin alınması, düzenlemelerin yapılması koşuluyla 2020-2021 Güz döneminde yüz yüze ve çevrim içi eğitimin birlikte gerçekleştirildiği hibrit eğitime karar verilmiştir.

Öğretim elemanlarından görüş alınarak çevrim içi ve yüz yüze yapılacak dersler belirlenmiş ve sınıf, laboratuvar ve atölyelerin düzenlemeleri planlanmıştır. Eğitim ortamları COVID-19 salgın sürecinde ders yapılabilir hale getirilmiştir. Ancak öğretim yılının dördüncü haftasında ülkemizde ve yüksekokulda COVID-19 vakalarının artması nedeniyle AÜ Rektörlüğü tarafından eğitimin tamamının çevrim içi olarak gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Bu çalışmada, 2020-2021 öğretim yılı güz döneminde “uzaktan eğitim ortamında” toplanan verilerden elde edilen bulgular aktarılmaktadır.

Yüksekokulun ders programlarında, işitme engelli öğrencilerin dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılıklar nedeniyle günlük ve meslek dillerinin desteklenmesi amacıyla “Dil Dersleri” olarak isimlendirilen dersler bulunmaktadır. Araştırma verilerinin tamamı dil derslerinde toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplandığı bölüm/program ve sınıfların bilgileri Tablo 1’dedir.

Tablo 1

Bölüm ve Ders Bilgileri

Bölüm / Program ve Sınıfı	Ders	Sınıf Mevcudu
Yapı Ressamlığı, Ön Lisans Programı / 1	Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları I	7
Yapı Ressamlığı Ön Lisans Programı / 2	Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları II	7
Bilgisayar Operatörlüğü Önlisans Programı / 2	* Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamaları II * Bireysel Dil Destek Dersi	11
Seramik ASD / 1	Türk Dili	10
SeramikASD / 4	Türkçe Dil Uygulamaları IV	6
Grafik Sanatlar ASD / 1	Grafik Meslek Dili	6
Grafik Sanatlar ASD / 4	Türkçe Dil Uygulamaları IV	1

* Bilg. Op. Önlisans Programı 2. sınıfta verilen iki dersi göstermektedir.

Dersler, AÜ'nün tüm eğitim kurumlarında uzaktan eğitim uygulamalarının gerçekleştirildiği Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Öğrenme yönetim sistemi, öğretim faaliyetlerinin herhangi bir aksaklık yaşanmadan senkron ya da asenkron olarak devam ettirilmesi amacıyla öğrenenlerin ders seçimi, derse kaydolması, içeriklerin sunulması, ölçme ve değerlendirme yapılması, kullanıcı bilgilerinin izlenip raporlanmasına olanak sağlayan bir yönetim yazılımıdır. Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'ne masaüstü bilgisayar ve mobil cihazlarla (cep telefonu, tablet, vb.) giriş yapılabilmektedir.

Katılımcılar

Araştırmanın veri kaynaklarından biri araştırma ekibinde yer alan araştırmacılarıdır. Araştırmacılar, alanlarında yirmi altı yıl ve üzeri deneyim sahibi olan, yüksek lisans ve doktora programlarını bilgisayar teknolojileri ve işitme engellilerin eğitimi alanında tamamlamış EEYO'da görevli öğretim üyeleridir. Öğretim üyeleri için örneklem alınmamıştır. Nitel araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiş çeşitli proje ve tezlerde görev alan araştırmacıların çalışmaları, ulusal ve uluslararası kongrelerde sunulmuş ve uluslararası alan indekslerince taranan hakemli dergilerde yayımlanmıştır.

Araştırmanın öğrenci katılımcıları, 2020-2021 öğretim yılı güz döneminde, EEYO’da eğitimlerine devam eden 48 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrenciler kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Öğrencilerin tamamında bilateral ve sensorineural işitme engeli bulunmaktadır. Öğrenci, eğitim ortamları ve işitme kayıpları ile ilgili bilgiler Tablo 2’de aktarılmıştır.

Tablo 2’de aktarılan işitme kaybı derecesi, cihaz takma yaşı, işitme engelli olma yaşı, cihazı kullanma durumu ve eğitim ortamı işitme engelli bireylerin dil beceri düzeylerini ve iletişim yöntemlerini belirleyen özelliklerdir. Bu özelliklerden herhangi birini, tek başına ölçüt olarak dil düzeylerine yönelik bir yordama yapmak mümkün olmamaktadır. Bu özellikler birbirleriyle iç içedir ve birbirini yoğun olarak etkileyerek gelişmektedir. Tüm faktörlerin etkisi oranında işitme engelli bireyin dil ve iletişim becerileri oluşmaktadır. Bütüncül olarak bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin % 91.54’ünün ileri ve çok ileri derece işitme engelli olduğu, % 74.9’u doğum öncesi veya sırasında yaşanan sorunlar nedeniyle doğuştan işitme engelli olduğu, % 81.24’ünün dil ediniminde kritik yaş sonrasında işitme cihazı takmaya başladığı belirlenmiştir. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin dil düzeyleri ve iletişim becerilerinde sınırlılıklar yaşamalarının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı süreçte öğrencilerin % 85.41’inin işitme cihazı takıyor olması sözel iletişimin desteklenmesi açısından önemli bir faktör olarak görülmektedir.

Tablo 2

Araştırma Grubunun Özellikleri (n = 48)

Değişkenler		n	%
EEYO Anasanat Dalı / Program	Grafik Sanatlar Anasanat Dalı	7	14.5
	Seramik Anasanat Dalı	16	33.3
	Bilgisayar Operatörlüğü Programı	11	22.91
	Yapı Ressamlığı Programı	14	29.16
Cinsiyet	Kadın	20	41.6
	Erkek	28	58.3
Kayıp Derecesi	Orta (dBHL)	4	8.3
	İleri (dBHL)	8	16.6
	Çok İleri (dBHL)	36	74.9
İşitme Engelli Olma Yaşı	Doğum Öncesi ve Sırasında	36	74.9
	Doğum Sonrası	12	24.9
Cihaz Takma Yaşı	3 Yaş Öncesi	9	4.32
	3 Yaş Sonrası	39	81.24
Cihaz Kullanma Durumu	Kullanıyor	41	85.41
	Kullanmıyor	7	14.58
Eğitim Ortamı	Özel Eğitim Meslek Lisesi	22	45.83
	Meslek Lisesi	21	43.74
	Genel Lise	5	10.41

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri; Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi’ne yüklenen ders materyalleri (ders notları, ödevler ve ödev dönütleri), canlı ders video kayıtları, birinci yazar tarafından tutulan araştırmacı günlüğü (21 sayfa), izleme toplantıları tutanakları (14), ders planları ve değerlendirmeleri, e-posta mesajları (109), WhatsApp mesajları (4.846), öğrenci odyogramları ve belgelerinden elde edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

İşitme engelli üniversite öğrencileriyle COVID-19 salgın sürecinde çevrim içi ortamda gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının incelendiği araştırmanın veri toplama süreci, 2019-2020 Bahar ve 2020-2021 Güz Dönemi olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın pilot çalışma aşaması, Mart 2020 tarihinde ani bir şekilde uzaktan eğitim sürecine geçilmesi ile başlayan süreçte gerçekleşmiştir. İkinci aşama, 2019-2020 öğretim yılının sona ermesi ile yaz döneminde yapılan hazırlıklar ve iyileştirme çalışmalarının ardından başlayan 2020-2021 öğretim yılı güz döneminde (5/10/2020 – 8/01/2021) gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi

Bu araştırmada, araştırmanın birinci yazarı tarafından gerçekleştirilen çevrim içi derslerin verileri analiz edilmiş, veri analizi ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları makalenin iki yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması ve analizleri eş zamanlı olarak yapılmıştır. Veriler tümevarım analizi ile analiz edilmiştir. Çevrim içi ortamda toplanan araştırma verileri, temaların belirlenebilmesi için dikkatli bir şekilde tekrar tekrar

okunmuş ve izlenmiştir (Creswell, 2005). Temalar, teorik yönlendirmeler ve araştırmacıların bireysel deneyimleriyle araştırma amaçları göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Araştırma verileri her iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak incelenmiş ve belirledikleri temalara yönelik güvenilirlik çalışmaları, Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü (Miles ve Huberman, 1994) ile hesaplanmıştır. Temaların belirlenmesine yönelik güvenilirlik çalışmasında % 100 görüş birliği sağlanmıştır. Araştırma sürecinde yaşanan sorunlara yönelik dört tema belirlenmiştir. Bu temalar: a) Dil becerilerindeki sınırlılıklar, b) Öğrenci ve öğretim elemanının teknoloji bilgisi ve kullanım becerilerindeki sınırlılıklar, c) Bilgisayar ve/veya internete sahip olmama veya internete bağlanma sorunları ve d) Akademik başarı ve COVID-19 küresel salgın sürecine yönelik kaygılar ve motivasyon düşüklüğüdür.

Geçerlik ve Güvenirlik Önlemleri

Araştırma verilerinin doğrultulması ve geçerlik çalışmaları uzman görüşü alınarak yapılmıştır. Gerçekleştirilen durum incelemesinin geçerlik ve güvenirliliğini artırmak amacı ile çeşitli önlemler alınmıştır (Creswell, 2005; Maxwell, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2000; Yin, 2003). Bu önlemler; çeşitli veri toplama teknikleri kullanma, uygulama öncesi ve süresince veri toplama, uzun süreli ve derinlemesine veri toplama, veri toplama ile eş zamanlı alan yazın taraması yapma ve verilerin kendi içlerinde tutarlılıklarına dikkat edilmesidir. Araştırmanın başından itibaren tüm verilerin geçerli bir şekilde toplanmasına özen gösterilmiştir. Gerçekleştirilen tüm canlı dersler kayıt edilmiştir.

Etik Konular

Araştırma kapsamında araştırma izni ve veri toplama çalışmaları için EEYO Müdürlüğü ve AÜ Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvuru yapılmış ve etik kurul raporu alınmıştır. Araştırma öncesinde öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve katılımlarını onayladıklarını gösterir izin mektupları çevrim içi ortamda onaylarına sunulmuş ve araştırma verileri toplanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

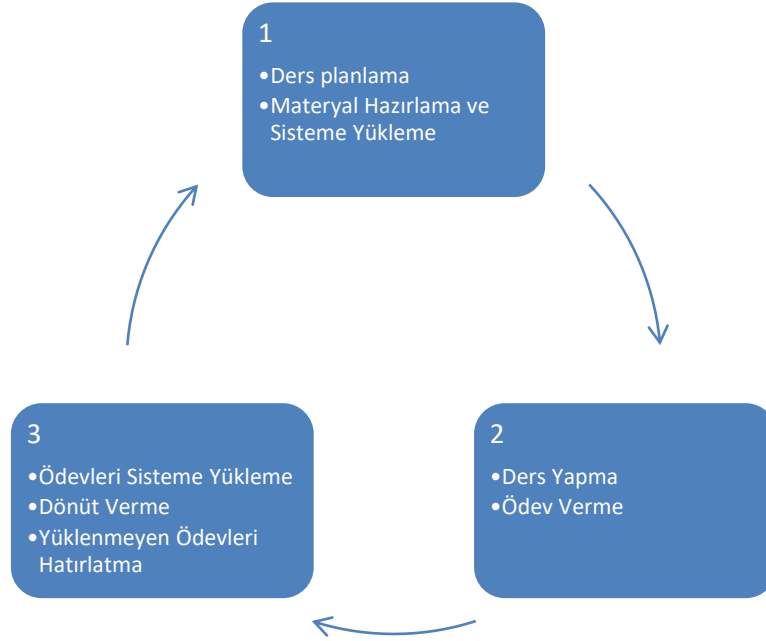
Bu bölümde bulgular araştırma sorularının sırası ile sunulmuştur.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Dersler Nasıl Gerçekleştirilmiştir?

İşitme engelli üniversite öğrencileriyle uzaktan eğitim aracılığıyla gerçekleştirilen dil dersleri süreci incelendiğinde Şekil 1'de aktarılan haftalık üç aşamalı bir döngünün ortaya çıktığı belirlenmiştir. Bu araştırmanın aşamaları, 1) ders planlama, materyal hazırlama ve sisteme yükleme, 2) ders yapma ve ödev verme, 3) ödevlerin sisteme yüklenmesi, dönüt verme ve ödev bitim tarihini hatırlatma olarak gerçekleşmiştir.

Ders Planlama, Materyal Hazırlama ve Sisteme Yükleme. Bu çalışmada, uzaktan eğitim ile gerçekleştirilen dil derslerinin, ders planları ve materyallerinin özellikleri incelendiğinde ilk dikkat çeken kriter, işitme engelli öğrencilerin dil düzeyleri ve ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmalarındır (Schirmer, 2000; Paul, 2001; Karasu ve diğ., 2016). “Dil düzeylerine uygunluk” kullanılan tüm metinlerin ve yazışmaların, öğrencilerin okuma/anlama ve yazma düzeylerine uygunluğunu, “ihtiyaçlarına uygunluk” ifadesi ise ders içeriklerine/müfredata uygunluk ile işitme engelli öğrencinin iletişim yöntemine uygun olmayı ifade etmektedir. Ders materyallerinin dil düzeylerine uygunluğunu belirlemek için öğrencilerin dil beceri düzeylerinin ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi önem taşımaktadır (Schirmer, 2000). Bu çalışmada, ders içeriklerine/müfredata uygunluğunun sağlanmasında, Yüksekokulda araştırmalarla geliştirilmiş, kullanılmakta olan meslek derslerinden sorumlu öğretim elemanlarıyla dil derslerinden sorumlu öğretim elemanı arasında iş birliğiyle gerçekleştirilen Disiplinlerarası Çalışma Modeli etkili olmuştur (Karasu ve diğ., 2016).

Bu çalışmada eğitimin, işitme engelli öğrencinin iletişim yöntemine uygunluğunun sağlanmasında, dil beceri düzeyi değerlendirmelerinden elde edilen veriler kullanılmıştır. İletişim yöntemi; öğrencilerin işaret dili, konuşma, yazma veya bu iletişim yöntemlerinden birini veya birkaçını birlikte kullanarak gerçekleştirdiği iletişim şeklini ifade etmektedir. Yüksekokul öğrencilerinin iletişim yöntemlerinde çeşitlilik görülmektedir. Örneğin; bir öğrenci işaret dili ile birlikte sahip olduğu sınırlı yazma becerisini kullanarak iletişim kurarken, başka bir öğrenci işaret dili ve yazmanın yanı sıra sınırlı sözlü dili ile iletişim kurabilmektedir (Karasu, 2019). Bu faktörler; derslerin planlanmasında, materyallerin hazırlanmasında ve uygulamalarda belirleyici olmuştur (Araştırmacı Günlüğü, s. 1-3, 5, 17, 29 ve 20; İzleme Toplantı No, 1-4, 6 ve 13)

Şekil 1. Derslerin haftalık gerçekleştirme süreci

Yüksekokulda her öğretim yılı başında olduğu gibi 2020-2021 öğretim yılı başında da yeni kayıt yaptıran birinci sınıf öğrencilerinin dil düzeylerini ve iletişim yöntemlerini belirleme amacıyla öğretim döneminin ilk iki haftasında değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. (Araştırmacı Günlüğü, s. 2 ve 3) Değerlendirmeler tüm sınıflar için tüm dönem boyunca devam etmiştir. Derslerin planlaması bir önceki dersin değerlendirilmesinden elde edilen verilerle yapılmıştır. Düzeye uygun yazılan metin, alıştırma ve ödevler; fotoğraf, şekil, resim, grafik ve ekran görüntüleri ile desteklenmiştir (Dönmez ve diğ., 2016; Keser ve Özdemir, 2018; OEODD, 2020). Ders materyalleri bir hafta önceden sisteme yüklenmiştir. Materyallerin sisteme yüklendiği bilgisi Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nin duyurular sekmesinden ve WhatsApp iletişim grubu aracılığı ile öğrencilere duyurulmuştur. Öğrencilere derse gelmeden önce materyalleri okumalarının önemi vurgusu yapılmıştır. Ödevler sisteme yüklenmeden önce bilgi verilerek ödevin içeriği netleştirilmiştir. Bu bilgilendirmeler ders sonunda gerçekleştirilmiştir. Böylelikle öğrenciler dil düzeyleri ve iletişim yöntemlerine göre ödevlerini yazılı olarak görmüşler, dinlemişler, işaret diliyle desteklenmişlerdir. Her bir ödev bilgilendirmesi “Anladınız mı?”, “Sorunuz var mı?” sorularıyla bitirilmiştir.

Ders Yapma ve Ödev Verme. AÜ Rektörlüğünce gerçekleştirilen uzaktan eğitim derslerinin planlanması eğitimleri ve öğretim elemanlarının pilot uygulama deneyimleri doğrultusunda, bu çalışmada uzaktan eğitimde ders süreleri 42' ile 78' arasında gerçekleştirilmiştir. Ders süreleri belirlenirken; dersin konusunun içeriği, öğrencilerin motivasyonları ve dönütleri de göz önünde bulundurulmuştur (Araştırmacı Günlüğü, s. 3, 5 ve 11). Derslerin tamamı “Canlı Ders” olarak gerçekleştirilmiş ve kaydedilmiştir. Öğrenciler ders kayıtlarını istedikleri zaman tekrar izleyebilmişlerdir. Dersler sırasında girdi çeşitliliğini artırmak ve sınırlı da olsa anlık dönütler sağlayabilmek amacıyla önemli olan kavram ve içeriklerin öğrencilere ulaştırılması için “farklı ders materyalleri ve araçlarının eş zamanlı” girdisi sağlanmıştır. Bu girdiler; incelenen metni ve görselini sürekli olarak ekranda görme, öğretim elemanı ve sınıf arkadaşlarını kamera ile izleyebilme, dudak okuma, Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nin yazma aracı (chat) özelliğini kullanma, öğretmenin ve öğrencilerin işaret dili ve parmak alfabesi desteğidir (Karasu, 2020a; Keser ve Özdemir, 2018).

Bu çalışmada dersleri analiz edilen çalışmanın birinci yazarı, kendini işaret dili sözcük dağarcığının sınırlılığı nedeniyle etkili bir işaret dili kullanıcısı olarak tanımlanamamaktadır. Ancak kullandığı işaret dili ve parmak alfabesinin derslerini olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedir. (Araştırmacı Günlüğü, s. 3 ve 5; Ders Planı Değerlendirme Notları, 8/10/2020 ve 13/11/2020 Tarihli Dersler; İzleme Toplantısı; 1, 3, 5 ve 8) Öğretim elemanı, klavyeyi on parmak kullanma eğitimi almıştır. Klavyeyi hızlı bir şekilde kullanıyor olmasının, kendisi için önemli bir avantaj olduğunu ifade etmiştir (Araştırmacı Günlüğü, s. 9 ve 17). Dersler sırasında işaret dili ile desteğinin yanı sıra konuşmalarını ve öğrencilerin önemli paylaşımlarını, Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nin yazma aracı özelliğini kullanarak en üst düzeyde aktarmak için çaba göstermiştir.

Araştırma sürecinde işitme engelli öğrencilerin video kayıtlarından etkili bir şekilde yararlanabilmeleri için, çevrim içi ders video kayıtlarına altı yazı eklenmesi için girişimde bulunulmuştur. AÜ Bilgi İşlem Merkezi'nden istekte bulunulmuş ancak sistemin yükünü artıracak olması ve sistem içerisinde bunu gerçekleştirmenin teknik

olarak mümkün olmadığı bilgisi alınmıştır. Bu tür uygulamalarda, alt yazı eklenmesi gereken video sayısının fazlalığı göz önünde bulundurulması gereken bir faktördür. Alt yazı desteğinin önemi nedeniyle Yükseköğretim video kayıtlarına alt yazı eklemeye yönelik çalışmalarına devam etmiştir. Video kayıtlarına alt yazı ekleyen özel bir kuruluşa ait Türkçe yazılıma ulaşmıştır. Ancak tüm video kayıtlarına alt yazı ekleme için istenen meblağın yüksekliği nedeniyle yazılım satın alınmamıştır. Youtube'un Türkçe alt yazı ekleme uygulaması hatalı sözcük ve cümle yazımları nedeniyle kullanılmamıştır. Ders videolarına alt yazı eklenmesi çabaları sonuçsuz kalmıştır. (Araştırmacı Günlüğü, s. 1-3, 4 ve 7) Bu araştırmanın, işitme engelli bireylerle gerçekleştirilecek uzaktan eğitim çalışmalarında alt yazı desteği ve işaret dilinin birlikte kullanımının önem taşıdığı bulgusu alan yazın ile uyum göstermektedir (de Godoi ve diğ. 2020; Kalaç ve diğ., 2020; Karasu, 2020a; OEODD, 2020).

Bu araştırmanın tüm sürecinde, dersler tamamlandıktan sonra; önemli konu ve kavramlarının yazılı word belgesi, ödevler ve gelecek haftaki derse yönelik tüm ders içeriği sisteme yüklenmiştir. Öğrenciler ayrıca, Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi ve WhatsApp iletişim grubu aracılığıyla ödevin sisteme yüklendiği ve sonraki ders içeriği hakkında bilgilendirilmiştir. Böylelikle, öğrencilerin derslere mümkün olduğunca hazır bir şekilde gelmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Gösterilen çabalar işitme engelli bireylerin çevrim içi derslere katılımını artırmaya yönelik alınmış tedbirlerin incelendiği çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir (Black ve diğ., 1983; de Godoi ve diğ. 2020; Moore ve Kearsley, 1996; Visser ve Visser, 2000). Ancak araştırma sürecinde öğrencilerin tamamının derslere hazır bir şekilde gelmeleri ve ödevlerini yapmaları sağlanamamıştır. Tüm önlemlere rağmen bu duruma; öğrencilerin dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılıklarının, sahip oldukları bilgisayar donanımlarıyla bu donanımı kullanma bilgi ve deneyimlerinin ve öğrencilerin bireysel özelliklerinin neden olduğu düşünülmektedir. (İzleme Toplantı No, 3-5 ve 8-10; Araştırmacı Günlüğü, s. 2-4, 7, 11, 16-17) Araştırmanın bu bulgusu Bayrakdar ve Çuhadar'ın (2015) çalışmalarının bulgusu ile örtüşmektedir. Araştırmacıların konu ile ilgili önlemlerinden biri öğrencilerin dikkatini notlama sistemine çekmek olmuştur. Öğrencilerin ödev not ortalamasının, yılsonu notunu % 30 oranında etkilediğini öğrenmeleri ödev yapmalarını olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca, öğrencilerin ödevlerini ve ödev notlarını Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi üzerinde takip etmeleri sağlanmıştır. Bu uygulama, öğrencileri ödevlerini yapmada daha aktif hale getirirken kendilerini izlemelerine de olanak sağlamıştır (Joseph, 2006).

İşitme engelli öğrencilerin mesleki eğitimlerinin dil dersleri ile desteklenmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla, bu çalışmada örgün öğretimde yapıldığı gibi uzaktan eğitimde de dersler disiplinlerarası gerçekleştirilmiştir. Alan derslerinden sorumlu öğretim elamanlarıyla yapılan iş birliğiyle; *Yapı Bilgisi I, Kariyer Planlama ve Sayfa Tasarımı* ders notları dil dersinden sorumlu, araştırmanın birinci yazarı ile paylaşılmıştır. Dil derslerinde gerçekleştirilen çalışmalar ile meslek derslerinin içerikleri tekrarlanmış ve destek eğitimler sağlanmıştır. Derslerin bu şekilde gerçekleştiriliyor olması, öğrencilerin eğitim süreçlerini olumlu yönde etkilemektedir (Jacops, 1989; Schirmer, 2000).

İşitme engelli öğrencilerle gerçekleştirilen eğitim öğretim çalışmalarında bir diğer önemli özellik ise daha fazla aktivite ve tekrarlar yapılması gerekliliğidir (Black ve diğ., 1983; de Godoi ve diğ. 2020; Karasu ve diğ., 2016; Luckner ve Cooke, 2010; Moore ve Kearsley, 1996; Visser ve Visser, 2000). Bu çalışmada yoğun ödevlerle konuların tekrarı sağlanmıştır. Dil ve meslek dili becerilerinin desteklenmesine yönelik gerçekleştirilen on dört haftalık derslerde, öğrencilere her hafta en az bir ödev verilmiştir (Bkz. Tablo 3). Öğrencilerin ödevlerine mümkün olan en kısa zamanda dönüt verilmiştir. Öğrencilerin içerik ve önemli kavramlarla birden fazla derste, birden fazla çalışmada karşılaşması sağlanmıştır.

Tablo 3

Ödev Sayıları

Bölüm / Program ve Sınıf	Ödev Sayısı
Yapı Ressamlığı Ön Lisans Programı / 1. Sınıf	16
Yapı Ressamlığı Ön L Programı / 2. Sınıf	18
Bilgisayar Operatörlüğü Ön Lisans Programı / 2. Sınıf	15
Seramik ASD / 1. Sınıf	17
Seramik ASD / 4. Sınıf	14
Grafik Sanatlar ASD / 1. Sınıf	15
Grafik Sanatlar ASD / 4. Sınıf	21

Dersler kapsamında sisteme; hikâye, bilgi verici metin, gazete haberi ve öğrencilerin söz dizimi, dil bilgisi ve imla kurallarına yönelik becerilerini artırma amaçlı alıştırmalar yüklenmiştir. Yazılı anlatım kapsamında; öğrencilerle hafta sonu neler yaptıkları, staj süreçlerinin anlatımı, okudukları gazete haberi ve meslek derslerini destekleyen bilgilerin yazılı anlatım çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Okuma anlama metinlerinde, metin yapısının tamlığı

sağlanmış ve öğrencilerin dil düzeylerine uygun hale getirilmiştir. Derslerde, öğretmenin öğrencilere sesli model olması, öğrencinin öğrenciye model olması, tanımlama yapma, tahmin etme ve soru-yanıt stratejileri kullanılmıştır. Kullanılan stratejilerin önemi ve etkililiği Glynn ve diğerleri, (2005), Joseph (2006), Karasu ve diğerleri, (2018), Paul (2001) ve Schirmer (2000) sonuçları ile uyusmaktadır. Gerçekleştirilen tüm etkinlikler tamamlandıktan sonra kullanılan materyalin doğru yanıtlarının bulunduğu son nüsha, Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nde paylaşılmış ve öğrenciler bu kaynaklara yönlendirilmiştir (Araştırmacı Günlüğü, s. 6, 8 ve 11; İzleme Toplantı No, 3-5 ve 7).

Ödevleri Sisteme Yükleme, Dönüt Verme ve Ödev Hatırlatma. Araştırmada haftalık ödevlerin öğrencilerde tükenmişlik duygusu yaratmaması amacıyla tedbirler alınmıştır. Bunlar; ödevlerin en önemli konulara odaklanması, öğrencilerin düzeylerine uygun olması, makul tamamlama süresinde bitecek ödevlerin verilmesidir. Süreçte, ders değerlendirmeleri ve araştırmacı günlüğü kayıtları yol gösterici olmuştur (İzleme Toplantı No, 2 ve 6). Öğrencilerden ödevlerini sisteme zamanında yüklenmeleri istenmiş ve bu konu tutarlı bir şekilde takip edilmiştir. Ödevlerini zamanında yükleyen öğrencilere dönütler, mümkün olan en kısa zamanda verilmiştir. Bu durumun öğrencilerin motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir (Black ve diğ., 1983; Moore ve Kearsley, 1996; Visser ve Visser, 2000). Geciken ödevler konusunda öğrenciler WhatsApp mesajları ile uyarılmıştır. WhatsApp mesajları, Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'ne göre daha hızlı ve erişilebilir olması nedeniyle tercih edilmiştir (Araştırmacı Günlüğü, s. 2). Hatırlatmalara rağmen teslim edilmeyen ödevler öğrencilerden tekrar istenmiştir. Araştırmacı 32 kez gönderilmemiş ödev hatırlatmasında, 19 kez gecikmiş ödevin gönderilmesi isteğinde bulunmuştur. Araştırmanın gerçekleştirildiği yedi farklı sınıftan üçü, birinci sınıf öğrencisidir ve hatırlatmaların on biri birinci sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Diğer sekiz hatırlatma ise ikinci ve üstü sınıflara devam eden öğrencilere yapılmıştır. Birinci sınıflardan daha yoğun ödev isteme nedenin bu öğrencilerin, uzaktan eğitime ve çevrim içi eğitim sistemine yabancı olmalarından ve bireysel özelliklerinden kaynakladığı düşünülmektedir. (Araştırmacı Günlüğü, s. 2-3, 7, 9, 11; Ders Değerlendirmeleri, 28/11/2020, 3/12/2020) Öğrencilerin ödevlerle ilgili dönütleri ve uyarılar sınıfın WhatsApp iletişim grubu yerine, öğrencilerle yapılan bireysel yazışmalarla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin grup yerine bireysel olarak yazışmalarda rahat hissettikleri ve durumlarını, duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade ettikleri belirlenmiştir (Visser ve Visser, 2000), (Araştırmacı Günlüğü, s. 8, 11-13 ve 22).

Süreçte Yaşanan Sorunlar, Çözümler ve Öneriler

Bu başlık altında araştırma sürecinde yaşanan sorunlara, gerçekleştirilen çözümlere ve önerilere yer verilecektir. Araştırma sürecinde yaşanan sorunlara yönelik dört tema belirlenmiştir. Bu temalar:

- Dil becerilerindeki sınırlılıklar.
- Öğrenci ve öğretim elemanının teknoloji bilgisi ve kullanım becerilerindeki sınırlılıklar.
- Bilgisayar ve/veya internete sahip olmama veya internete bağlanma sorunları.
- Akademik başarı ve COVID-19 küresel salgın sürecine yönelik kaygılar ve motivasyon düşüklüğü.

Dil becerilerindeki sınırlılık, öğrencilerin teknoloji bilgisi ve bilgisayar kullanım düzeylerini etkileyen önemli bir faktördür. Araştırmanın raporlaştırılması sürecinde araştırmacılar bu iki temanın birbiriyle ilişkisine vurgu yaparak ayrı başlıklar altında aktarılmasına karar vermiştir (İzleme Toplantısı Tutanağı No 13, 23 Aralık 2021). Bu bölümde, öğrenci-araştırmacı yazışmaları ve araştırmacı günlüğü alıntılarını italik olarak aktarılmıştır.

Dil Becerilerindeki Sınırlılıklar. Bu araştırmada uzaktan eğitim sürecinde yaşanan en önemli sorun, işitme engelli öğrencilerin dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılıklar olmuştur. EEYO'da gerçekleştirilen okul iyileştirme projeleri, yüksek lisans ve doktora tezleri ve Temel Türkçe Hazırlık Sınıfı/Seviye Tespit ve Muafiyet Sınavları sonucunda; öğrencilerin büyük bir kısmının ilköğretim düzeyindeki metinleri okuma anlamada zorlandıkları, günlük ve akademik konularda yazma düzeylerinin çok sınırlı olduğu belirlenmiştir (EEYO Sınavları Arşivi; Karasu, 2019; Karasu ve Uzuner, 2018; OEODD, 2020; Uzuner ve diğ., 2011). Bu sınırlılıklar nedeniyle Yükseköğretim yönetimi 2020-2021 öğretim dönemi başında derslerin yüz yüze ve uzaktan eğitim ile gerçekleştirildiği hibrit bir eğitim modeli hazırlamışlardır. Ancak küresel salgın koşullarında sürdürülmesi mümkün olmamıştır. Öğretim döneminin üçüncü haftasından hibrit eğitim yerini tamamen uzaktan eğitime bırakmıştır. Öngörülen sorunları azaltabilmek amacıyla uzaktan eğitim ile gerçekleştirilecek derslere yönelik aşağıdaki tedbirler alınmıştır:

- Öğrencilerin dil düzeylerini değerlendirme ve kullandıkları iletişim yöntemlerini belirleme.
- “Çevrim İçi Sınıf Kuralları” belirleme ve altyazı/işaret dili destekli video hazırlama.
- Ders planlarını ve materyallerini dil düzeyleri ve ihtiyaçlarına uygun hazırlama.
- Çeşitli görsel uyaranlarla yoğun olarak destekleme.
- Öğrencileri ders konusu ve içeriği hakkında önceden bilgilendirme.

- f) Ders sırasında incelenen metni veya görsel materyali sürekli olarak sistemde paylaşma.
- g) Materyalde incelenen konuyu/kavramı farklı bir renk veya büyük punto ile yazarak takibini kolaylaştırma.
- h) Araştırmacı tarafından yapılan konuşmalar Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nin yazma aracı aracılığıyla yazma.
- i) Dersleri işaret dili ile destekleme.
- j) Araştırmacı ve öğrenci kameralarının sürekli açık olmasını sağlama.
- k) Uzaktan eğitim için motivasyon sağlayıcı faktörleri kullanma.
- l) Deneyimli ve etkili kullandıkları çevrim içi iletişim araçlarını kullanma.
- m) Değerlendirmeleri sınav yerine ödev ile gerçekleştirme.
- n) Ödev teslimi için uygun süre verme.

Bu araştırma kapsamında, öngörülen sorunları azaltabilmek amacıyla uzaktan eğitim ile gerçekleştirilecek derslere yönelik alınan tedbirler ile gerçekleştirilmiş çalışmalarındaki tedbirler birbirini desteklemektedir (Black ve diğ., 1983; de Godoi ve diğ., 2020; Karasu, 2020a; Ulusoy ve Karadeniz, 2009; Visser ve Visser, 2000). Tedbirlere rağmen, EEYO öğrencilerinin dil gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan Dil Dersleri'nden planlandığı ölçüde yararlanmadığı belirlenmiştir (Araştırmacı Günlüğü, s. 4, 9 ve 11-14; İzleme Toplantı No, 5, 6, 9-11 ve 14). Araştırmada elde edilen; öğrencilerin öğretim elemanının sesini duyamaması, alt yazı desteğinin olmaması, işaret dili tercümesinin sınırlı olması ve düşük motivasyonun öğrenci performanslarını olumsuz yönde etkilemesine yönelik bulgular de Godoi ve diğ. (2020), Kalaç ve diğ., (2020), Karasu (2020a), Lynn ve diğ. (2020), Ulusoy ve Karadeniz (2009), Viser ve Viser (2020) araştırmaları ile desteklenmektedir.

Öğrencilerle dersler sırasında yazarak, konuşarak ve işaret dili desteği ile iletişim kurulmuştur. Ders dışındaki etkileşimlerin tamamı yazılı olarak gerçekleştirilmiştir. Süreçte öğrencilerin yazılı metin veya yönergeleri anlamakta zorlandıkları, araştırmacının da öğrencilerden gelen yazılı veya işaret dili/parmak alfabesi ile alınan mesajları anlayamadığı durumlar olmuştur. Öğrencilerle WhatsApp veya e-posta ile gerçekleştirilen yazışmalarda kısa, anlaşılır cümlelerle ve daha açık görünmesi için her cümle ayrı bir satırda yazılmıştır. Araştırmacı yazılı mesajının dil düzeyini, öğrencinin dil düzeyine uygun olarak yazmıştır. Araştırmacının öğrenciye gönderdiği ödev dönüt örnekleri aşağıda aktarılmaktadır:

Ö21 Merhaba. Ödevin bir dilekçe yazmaktı. Sen dilekçe hakkında bilgi vermişsin. Ödevini bekliyorum.

Merhaba Ö18. Dilekçende "Ne istiyorsun?" anlaşılmıyor. Dilekçende adres yok. Tekrar yazar mısın? Teşekkürler.

Bu araştırmada uzaktan eğitim ile gerçekleştirilen derslerde jest, mimik, vücut dili desteği bireysel destekler ve anlık dönütler etkili bir şekilde uygulanamamıştır (de Godoi ve diğ., 2020; Karasu ve diğ., 2016; Rapanta ve diğ. 2020; Ulusoy ve Karadeniz, 2009). Öğrencilerden, örgün öğretime geçilmesi isteği ve yüz yüze öğretime geçilip geçilmeyeceğiyle ilgili soruların yer aldığı 52 mesaj alınmıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği işitme engelli öğrenci grubunun özelliklerini taşıyan işitme engelli bireylerle zorunlu olmadıkça uzaktan eğitim çalışmalarına yer verilmemesi, zorunluluk durumunda ise yukarıda ifade edilen tedbirlerin yanı sıra derslerin alt yazılı ve işaret dili desteği olan videolar ile desteklenmesinin büyük önem taşıdığı belirlenmiştir (İzleme Toplantı No 15, 18 ve 22). Uzaktan eğitimin savunucuları da, işitme engelli bireylerle eğer yüz yüze eğitim şansı yoksa uzaktan eğitimin yapılmasını önermektedirler (Wagner, 1997). Çevrim içi derslerin etkililiğine yönelik araştırmacı günlüğü notları aşağıda aktarılmaktadır.

... Çevrim içi dersler sırasında yüz yüze çok kolay bir şekilde gösterebileceğim bir bilgiyi veya düzeltmeyi yapamamak çok rahatsız ediyor. Bunu çok sık yaşıyorum ve her seferinde uzaktan eğitimin bu öğrenciler için ne kadar zorlayıcı olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki yaptığımız eğitim tam olarak amacına ulaşmıyor. Bunun bu şekilde olacağını öngörmüştük. Öğretim yılı başında kayıt yenilemeyen öğrencilerimiz ne kadar da iyi etmişler (9/11/2020 Ders Değerlendirmesi).

... Öğrencilerin ortak ilgisini toplamak her zaman mümkün olmuyor. İlgileri takip etmek ve sürekliliğini sağlamak zorlaşıyor. Stratejileri etkili kullanamıyorum (10/12/2020 Ders Değerlendirmesi).

Teknoloji Bilgisi ve Kullanım Becerilerindeki Sınırlılıklar. Öğrencilerin teknoloji kullanımı becerilerindeki sınırlılıklarına yönelik bulgular araştırmanın pilot aşamasında belirlenmiştir. Bu amaçla öğretim yılı öncesinde ilgili video linklerine alt yazı desteği sağlanmıştır. AÜ Engelli Öğrencileri Birimi aracılığıyla AÜ, Açık Öğretim Fakültesi stüdyolarında "Alt Yazılı Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi Öğrenci Kullanım Kılavuz Videoları" hazırlanmış ve öğrencilere duyurulmuştur.

İkinci ve üst sınıflara devam eden öğrencilerin bir önceki dönemin deneyimi ile uzaktan eğitim sistemini

kullanmada daha yeterli oldukları belirlenmiştir. Yüksekokula yeni kayıt yaptıran birinci sınıf öğrencilerinin daha fazla desteğe ihtiyaçları olduğu görülmüştür (Araştırmacı Günlüğü, s. 2-3, 7, 9, 11; Ders Değerlendirmeleri, 28/11/2020 ve 3/12/2020 tarihli dersler). Bu süreçte, teknoloji kullanımı ve diğer konulardaki bilgi paylaşımları, öğrencilerin deneyimli oldukları WhatsApp ve e-posta ile gerçekleştirilmiştir. On dört haftalık öğretim sürecinde çeşitli amaçlarla, öğrenciler ve araştırmacı arasında karşılıklı 4.846 WhatsApp mesajı, 109 e-posta yazılmıştır. Dönem boyunca, teknolojiyi kullanmaya yönelik sınırlılıklar dersleri etkilemeye devam etmiştir (Kalaç ve diğ., 2020; Karasu, 2020a). Bu durum, işitme engelli bireylerin dil düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Öğrencilerin teknolojik bilgi düzeyleri ve deneyimlerinin yanı sıra sahip oldukları dil beceri düzeyleri ile doğru orantılı bir şekilde sorunlarını çözdükleri gözlenmiştir (Araştırmacı Günlüğü, s. 8, 14-16; Ders Değerlendirmeleri, 13 Kasım 2020, 16 Aralık 2020, İzleme Toplantısı Tutanağı No 9, 11, 13-14). Araştırmanın bu bulgusu Marschark ve diğerlerinin (2002), daha iyi dil ve iletişim becerisine sahip işitme engelli öğrencilerin eğitimden daha çok yararlandıklarını ifade ettikleri çalışmaları ile desteklenmektedir.

Araştırma verilerinin toplandığı süreçte öğrencilerden 36 kez Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nin işleyişine ve zorluğuna yönelik WhatsApp mesajı alınmıştır. Mesajlaşmalar ihtiyaç durumunda, daha etkili iletişim amacıyla öğretmen ve öğrenci tarafından çekilmiş ekran görüntüleri ile desteklenmiştir. Öğretim döneminin sonuna doğru, öğrencilerin uzaktan eğitim sistemi ile ilgili deneyimlerine paralel olarak şikâyetleri sona ermiştir. Öğrenci ile araştırmacı arasındaki WhatsApp yazışma örneği aşağıda aktarılmaktadır:

- Ödev nerde? Bulamadım (Ö21'in Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi ödev ekran fotoğrafı altındaki mesajı).
- Mergen'de, ÖDEVLER'de. Bilinmeyen sözcükler var. Örnek var (Araştırmacının Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi ödev ekran fotoğrafı altındaki yanıtı).
- Evet okudum. Sadece mi. Bir şey yapmıcam mı (Ö21)?
- Kendi adına bir dilekçe yazacaksın (Araştırmacı).

Bu araştırmada yaşanan bir diğer durum, öğrencilerin Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nde ödevlerini, "Ödevler" sekmesi yerine, "Gelen Kutusu"na göndermeyi tercih etmeleri olmuştur. Bu durum 74 kez gerçekleşmiştir. Araştırmacı, gelen kutusuna gönderilen ödevlerle ilgili gerekçesini anlatarak dönüş yapmış, ödevlerini sistemin ödevler sekmesinden tekrar göndermelerini istemiştir. Öğrencilere, e-posta olarak gönderdikleri ödevlerin sistemde görülmediği/ödevin yapılmamış olarak kabul edildiği bilgisi aktarılmıştır. Bu durumun, öğrencilerin Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'ni tam olarak tanımamaları ve karmaşık bulmalarından kaynaklandığı belirlenmiştir (Araştırmacı Günlüğü, s. 4, 10, 17). Dönem sonuna doğru ödevlerin, gelen kutusunda gönderilme davranışı sona ermiştir.

Teknoloji kullanımıyla ilgili bir diğer sorun öğrenci performanslarının değerlendirilmesinde yaşanmıştır. Öğretim dönemi sürecinde Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nde ders ve ödev sekmeleri deneyimlenerek öğrenciler tarafından daha etkili kullanılabilir hale gelmiştir. Ancak sınavlar için öğrencilerin sistemdeki yeni bir sekme tanımları ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Öğrenciler bu konu ile ilgili kaygılarını sınavlar öncesinde dile getirmişlerdir. Dil derslerinin özelliğinin uygun olması nedeniyle öğrencilerin ara sınav ve final sınavlarının ödev olarak verilmesine ve sınav saatinde ödevlerini çevrim içi ortamda sunmalarına karar verilmiştir (İzleme Toplantısı Tutanağı No 2 ve 4). Mevcut koşullarda işitme engelli öğrencilerin, bu uygulamayla rahatladıkları ve değerlendirmenin etkili olduğu düşünülmektedir (Araştırmacı Günlüğü, s. 6 ve 20-21; İzleme Toplantısı Tutanağı No 9).

Araştırma sürecinde, araştırmacı da uzaktan eğitim sistemini kullanmada sınırlılıklar yaşamıştır (Araştırmacı Günlüğü, s. 1, 2, 3 ve 7; İzleme Toplantısı No. 4 ve 17). Uzaktan eğitime geçişin ani bir şekilde olduğu 2019-2020 bahar döneminde araştırmacı; ödevlerin yüklenmesi, takibi, derslerin kaydedilmesi ve farklı sınav türlerinin gerçekleştirilmesine yönelik sorunlar yaşamıştır. 2020-2021 öğretim yılında, araştırmacı uzaktan eğitim sistemine yönelik sınırlılıklarını bir önceki öğretim dönemine göre önemli ölçüde azalttığını, sistemi etkili bir şekilde kullandığını ifade etmektedir. Çevrim içi ders materyalleri geliştirmek, ilgi çekici hale getirmek öğretim elemanı için çok yönlü bir mücadeleyi gerektirmiştir. Hem öğrenciler hem de eğitimciler COVID-19 salgını sürecinde teknolojik yeni bilgiler öğrenme, çevrim içi eğitim ortamını tanıma ve uyum sağlama, yeni ders materyalleri geliştirme amacı ile yoğun çaba harcamış ve duygusal zorluklar yaşamışlardır (Karasu, 2020a; Lynn ve diğ. 2020).

Bilgisayar ve / veya İnternet Bağlantısındaki Sorunlar. Bu araştırmada öğrenciler eğitim sürecinde; bilgisayar ve mobil cihazlara sahip olmama, var olan bilgisayarın yeterli kapasitesinin olmaması, internete sahip olmama ve bağlanma ile ilgili sorunlar yaşamıştır. Araştırmanın bu bulguları, COVID-19 salgını sürecinde ülkemizde gerçekleştirilmiş çeşitli araştırmaların bulguları ile uyumludur (Dikmen ve Bahçeci, 2020; Kalaç ve diğ., 2020; Karadağ ve Yücel, 2020; Karasu, 2020a). Öğretim yılı başında, araştırmaya katılan iki öğrenci bilgisayarının olmaması, bir öğrenci ise bilgisayar ve akıllı telefonunun olmaması nedeniyle derslere etkili bir şekilde katılamamıştır. Hibrit eğitim sürecinde EEYO yönetimi tarafından öğrencilere okul içerisinde, COVID-19 koşullarına uygun bilgisayar laboratuvarı oluşturma çalışmalarına başlanmış, ancak küresel salgın sürecinin

ağırlaşması ve öğrencilerin yaşadıkları şehirlere dönmeleri nedeniyle uygulamaya konulamamıştır (Araştırmacı Günlüğü, s. 4-5, 9 ve 11). Öğrenciler, aileleri ve sağlanan yardımlarla bilgisayarlarını üç ila dört hafta içinde edinmişlerdir. Öğretim dönemi boyunca öğrenciler yirmi altı kez bilgisayarın bozuk olması, elektriğin kesik olması, internete geçici olarak erişememe (köye gitme, akraba ziyareti vb. nedenlerle) sorunu iletilmişlerdir. Araştırmacının bu bulguları Dikmen ve Bahçeci (2020), Kalaç ve diğ., (2020) ve Karadağ ve Yücel'in (2020) araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu sorunlar derslere girmeme veya ödevi zamanında teslim etmemeye neden olmuştur. Bu durumda öğrencilerden ders notlarını okumaları, canlı ders kayıtlarını izlemeleri ve ödevlerini elle yazıp fotoğrafını göndermeleri istenmiştir. İnternete erişememe ve bilgisayar sahibi olmama ile ilgili olarak öğrenci yazışma örnekleri aşağıda aktarılmaktadır:

... Gönderdim hocam dün gönderdim internet sorun olduğu için gönderememiş bugün gönderdim gel mi hocam (Ö23).

Hocam benim bilgisayarım yok. Kâğıtla yazdım. Size göndersem oluyor mu (Ö41)?

... Günaydın hocam tamam, bilgisayarım yok. Komşuya gideceğim. Bilgisayar için. Ödevde uğraşacağım (Ö27).

Akademik Başarı ve COVID-19 Küresel Salgınına Yönelik Kaygular, Motivasyon Düşüklüğü. Öğrencilerle gerçekleştirilen dersler ve grup/bireysel yazışmalarda; akademik gelişimleri, mezuniyet ortalamaları ve COVID-19 sürecine yönelik kaygı taşıdıkları belirlenmiştir. Öğrencilerle gerçekleştirilen iletişimlerde, bu durum öğrenciler tarafından doğrudan veya dolaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Öğrencilerin rahatlamalarını ve eğitim öğretim çalışmalarında motivasyonlarını artırmak ve kaygılarını gidermek amacıyla rahatlatıcı, telkin edici yazışmalar gerçekleştirilmiştir. COVID-19 süreci sonrası yapılabilecekler hakkında konuşulmuş, yaşanan bu sürecin geçici olduğu vurgulanmıştır. COVID-19 ve mücadele hakkında bilgi verilmiş, uyulması gereken kurallar ve önemi aktarılmıştır. Araştırmacı kendi aldığı COVID-19 tedbirlerini anlatarak model olmuştur.

Derslere yönelik motivasyonlarını sağlamaya yönelik şu önlemler alınmıştır: a) Çalışmalara anında ya da mümkün olan en kısa zamanda geri bildirim verme, b) Hatalarını düzeltmenin yanı sıra yaptıklarına bakılarak, başarılı oldukları yönleri vurgulama, c) Arkadaşlarıyla karşılaştırmadan geri bildirim verme, d) İnternet üzerinde kullanılabilir tüm iletişim yollarını kullanma, e) Motivasyonda kullanılan stratejilerin öğrenenlerin özelliklerine göre farklılaşması f) Yazılı mesajlarda öğrencilerin iyi yaptıkları uygulamalara yönelik olumlu düşünceleri ifade etme, h) Öğrencilerin gösterdikleri ilerlemelerle ilgili geri bildirimde bulunma. Alınan bu önlemler alan yazın ile uyum göstermektedir (Bayrakdar ve Çuhadar, 2015; Black ve diğ., 1983; de Godoi ve diğ., 2020; Glynn ve diğ., 2005; Karasu ve diğ., 2016; Moore ve Kearsley, 1996; Ulusoy ve Karadeniz, 2009; Visser ve Visser, 2000). Öğrencilerin akademik başarı ve küresel salgın sürecinden kaynaklanan kaygılarına yönelik yazışma örnekleri aşağıda aktarılmaktadır:

- Hocam uzaktan eğitim(den) hiçbir (şey) anlamadım. Giremiyor(um). Çok kötü, çok (Ö8).

- Günaydın Hocam. Üniversite ne zaman açık (Ö36)?

- Ö36'cım açılmayacak. Durum çok ciddi (Araştırmacı).

- Aynen hocam ama sınav ev(de) uygun olmuyor (diye) düşünüyorum, bu(nu) kabul etmiyorum. Mesela ertelemek olmaz, tatil olmaz çünkü zor, öğretim, mesela diploma problem. Ben anlamıyorum ya (Ö36)...

- Evet, haklısın (Araştırmacı).

- Hocam ... eğitim uzaktan (uzaktan eğitim) devam veya devam etmez neden (ederse diye) sıkılıyorum. Neyse Allah yardım(cımız) olsun. Öğrenciler şey, (için) üzgünüm (Ö5).

- Ö5'cim, biz Hocalar konuştuk. Sizin için kolay olsun diye yardımcı olacağız (Araştırmacı).

- Tamam hocam sen konuşuz (konuşmuşsun), Allah razı olsun. Siz(in) yardım mükemmel olmuş, teşekkürler. Ama öğrenciler eğitim uzakta (uzaktan eğitimi) sevmiyor... En iyi(si) okul(da) ders (yapmak), muhabbet ve ders fikri daha iyi hocam ya (Ö5).

Sonuç ve Öneriler

COVID-19 küresel salgınının başlamasıyla birlikte örgün öğretimden uzaktan eğitime hızlı bir şekilde geçiş yaşanmıştır. 2019-2020 öğretim yılı bahar döneminde öğrencilerin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi için ihtiyaçları olan hazırlık aşaması yaşanmamıştır. 2020-2021 öğretim yılı, bir önceki öğretim döneminin vermiş olduğu deneyim ve uygulamalarla öğretim elemanları ve öğrenciler için daha erişilebilir bir öğretim yılı olmakla birlikte belirli konulardaki sorunlar devam etmiştir. Araştırma sürecinde işitme engelli öğrencilerle gerçekleştirilen uzaktan eğitim çalışmalarında; öğrencilerin dil düzeylerini değerlendirme ve kullandıkları iletişim yöntemlerini belirleme, "Çevrim İçi Sınıf Kuralları" belirleme, ders materyallerini ders öncesinde ve sonrasında öğrenciler ile paylaşma, dil düzeyine ve ihtiyaca uygun ders materyali kullanma, çeşitli görsel materyallerle destekleme, uzaktan

eğitim sistemini öğrencilere alt yazılı video ile tanıtmaya, canlı dersleri kaydetme ve erişilebilirliğini sağlama, sınavların ödev olarak gerçekleştirilmesi ve canlı dersler sırasındaki konuşmaları, metin/sunu veya görsel materyalleri, işaret dili desteği ve Mergen Öğrenme Yönetim Sistemi'nin yazma aracıyla konuşmaları eş zamanlı olarak öğrencilere aktarma önlemleri alınmıştır. Ancak uzaktan eğitim ile gerçekleştirilen derslerin beklendiği ölçüde etkili olmadığı belirlenmiştir. Bunun en önemli nedeni işitme engelli öğrencilerin dil ve iletişim becerilerindeki sınırlılıklarıdır. Bu sınırlılık beraberinde uzaktan öğretim sistemini ve teknolojiyi etkili bir şekilde kullanamama sorununa yol açmaktadır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan diğer iki tema ise bilgisayar ve internete sahip olmaya yönelik sınırlılıklar ile akademik gelişim kaygısı ve COVID-19 süreci ve sonrasına yönelik kaygılar olarak belirlenmiştir. Araştırmanın katılımcılarının özelliklerini taşıyan işitme engelli öğrencilerle zorunlu kalınmadıkça uzaktan eğitim çalışmalarına yer verilmemelidir. Uzaktan eğitimin zorunlu olduğu durumlarda; mümkünse derslerin yüz yüze çalışmalarla desteklenmesi, ders kayıtlarının alt yazı ve işaret dili desteği ile gerçekleştirilmesinin öğrencilere ulaştırılmasının çok önemli olduğu belirlenmiştir. İşitme engellilere eğitim veren bireylerin işaret dili becerilerini artırmaları veya dersler sırasında simultane tercüme yapabilecek desteği sağlama konusunda ısrarcı olunmasının önem taşıdığı düşünülmektedir.

İşitme engelli bireylerin dil ve iletişim becerilerinden kaynaklanan sorunların çözümü, uzun vadeli çalışmalarla çözümlenebilecek bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuma anlama ve yazma becerilerinin geliştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu sorunun çözümü, işitme engelli bireylerin okul öncesi, ilk ve ortaöğretimde okuma anlama ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik mevcut öğretim programlarının etkili bir şekilde kullanımı ile mümkün olacaktır.

COVID-19 süreciyle birlikte günümüzde bireylerin teknoloji kullanımına yönelik bilgilendirilmesi ve etkili kullanımının önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Eğitimcilerin teknolojiyi etkili kullanmaları ve gelişmeleri izlemeleri önem taşımaktadır. Aynı şekilde ilk, orta ve yükseköğretim öğrencileri teknolojiyi tanıma ve kullanmaya yönelik desteklenmeli, farkındalıkları artırılmalıdır. Ancak bu aşamada yaşanan sorun, öğrencilerin bilgisayar ve iletişim teknolojilerine maddi yetersizlikleri nedeniyle erişememeleridir. Tüm bireylerin bilgisayar ve iletişim teknolojilerine erişimlerinin sağlanması ve desteklenmesine yönelik politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut olan desteklerin daha verimli kullanımı için gerekli planlamaların yapılması önem taşımaktadır.

Eğitim sürecinde değerlendirmelerin 'ödev' olarak gerçekleştirilmesi, ölçme ve değerlendirmede sınırlılığa neden olmuştur. Çevrim içi derslere yönelik işitme engelli öğrenciler için etkili ölçme değerlendirme uygulamalarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Araştırmada, işitme engelli öğrencilere sağlanan koşullarda erişilebilirlik ihtiyaçlarının tam anlamıyla karşılanmadığı, motivasyonlarının düşük olduğu, uzaktan eğitime karşı isteksiz oldukları belirlenmiştir. Sorunların mümkün olduğu ölçüde giderilmesi amacıyla uzaktan eğitim modelleri ve eğitim teknolojilerinin etkili kullanımına yönelik nitel ve nicel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. İşitme engelli bireylerin öğretim yaşamlarının tüm kademelerinde, 'okuma anlama ve yazma becerilerinin gelişiminin sağlanması' büyük önem taşımaktadır. Bu becerilerin etkili bir şekilde geliştirilmesine yönelik yapılacak çalışmalar, yaşadıkları sorunların çözümünde önemli rol oynayacaktır.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 03/11/2020 tarihli ve 60657 nolu kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynakça / References

- Ary, D., Jacobs, L. C., Sorensen, C. K., & Walker, D. A. (2014). *Introduction to research in education* (9th ed.). Belmont, CA: Wadworth, Cengage Learning.
- Bayraktar, U. ve Çuhadar, C. (2015). İşitme engelliler okullarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim amaçlı kullanımının incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 172-191.
- Black, R., Levin, J. A., Mehan, E., & Quinn, C. N. (1983). Distance education: Access guidelines for students with disabilities. *American Journal of Distance Education*, 15(1). Retrieved from www.htctu.net/publications/guidelines/distanceed/disted.htm
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Columbus: Upper Saddle River.
- de Godoi, T. X., Deogenes, P., da Silva Junior, D. P., & Costa Valentim, N. M. (2020). A case study about usability, user experience and accessibility problems of deaf users with Assistive Technologies. In M. Antona., C. Stephanidis (Eds), *Universal access in human-computer interaction. applications and practice* (pp. 73-91). Lecture Notes in Computer Science Book Series. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-49108-6_6
- Dikmen, S. ve Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98.
- Dönmez, O., Yaman, F. Şahin, Y. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2016). İşitme engelliler için mobil uygulama geliştirme süreci: Çarkifelek örneği. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(1), 22-41. doi: 10.17943/etku.
- Erzen, E. ve Ceylan, M. (2020). Covid-19 salgını ve uzaktan eğitim: Uygulamadaki sorunlar. *EKEV Akademik Dergisi*, 24(8). 229-262.
- Glynn, S. M., Aultman, L. P., & Owens, A. M. (2005). Motivation to learn in general education programs. *The Journal of General Education*, 54(2), 150-170.
- Joseph, N. (2006). Strategies for success: Teaching metacognitive skills to adolescent learners. *The NERA Journal*, 42(1), 33-39.
- Kalaç, M. Ö., Telli, G. ve Erönel, Y. (2020). *Covid-19 mücadelesi kapsamında uzaktan eğitim sürecinde engelli öğrencilerin durumu sorunlar ve çözüm önerileri*. Manisa: MCBÜ Rektörlük Basımevi.
- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192. doi:10.2399/yod.20.730688
- Karasu, G. (2019, Kasım). *Ortaöğretim mezunu işitme engelli öğrencilerin yazma düzeyleri*. Sözel Bildiri, 29. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Kuşadası, Türkiye.
- Karasu, G. (2020a, Eylül). *Covid 19 başlangıç sürecinde işitme engelli üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen uzaktan eğitim çalışmalarının incelenmesi*. Sözel Bildiri. VIIth International Eurasian Educational Research Congress/EJER Congress Online Konferansı, Eskişehir, Türkiye.
- Karasu, G. (2020b, Eylül). *İşitme engelli öğrencilerin yazılı anlatımlarının incelenmesi*. Sözel Bildiri. VIIth International Eurasian Educational Research Congress/EJER Congress Online Konferansı, Eskişehir, Türkiye.
- Karasu, G. ve Uzuner, Y. (2018). İşitme engelli üniversite öğrencileriyle Dengeli Okuma Yazma Yaklaşımı ile gerçekleştirilen yazma çalışmalarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(2), 199-232. doi: 10.21565/ozelegitimdersisi.310350
- Karasu, G., Girgin, Ü., Uzuner, Y., & Kaya, N. (2016). Vocabulary developing strategies applied to individuals with hearing impairments. *Educational Research and Reviews*, 11(15), 1402-1414. doi:10.5897/ERR2016.2835
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- Keser, H. ve Özdemir, O. (2018). İşitme yetersizliği olan öğrencilerin eğitimlerinde bilgisayar destekli kelime öğretim materyali kullanımının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(1), 29-53. doi: 10.21565/ozelegitimdersisi.300290
- Lynn, M. A., Templeton, D. C., Ross, A. D., Gehret, A. U., Bida, M., Sanger, T. J., & Pagano, T. (2020). Success and challenges in teaching chemistry to deaf and hard of hearing students in the time of Covid-19. *Journal*

- of *Chemical Education*. 97, 3322-3326. Retrieved from <https://pubs.acs.org/doi/pdf/10.1021/acs.jchemed.0c00602>
- Makeshine, S., Viriyavejakul, C., & Sovajassatakul, T. (2020). The effectiveness of online learning for deaf and hard of hearing learners. *EdMedia+Innovate Learning*. 994-999. Retrieved from <https://www.learntechlib.org/primary/p/217409/>.
- Marschark, M., Lang, H. G., & Albertini, J. A. (2002). *Educating deaf students*. Oxford, New York, Oxford University Press.
- Maxwell, A. J. (2005). *Qualitative research design*. London: Sage Publications.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (1996). *Distance education-A system view*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.
- Online Education Options Designed for the Deaf [OEODD]. (2020). *Online education options designed for the deaf*. *Drexel University Online*. Retrieved from <https://virtuallyinspired.org/portfolio/brazilian-first-online-learning-for-sign-language/>
- Paul, V. P. (2001). *Language and deafness* (3rd ed.). Canada: Thomson Learning Inc.
- Rapanta, C., Botturi, L., Goodyear, P., Guardia, L., & Koole, M. (2020). Online university teaching during and after the Covid-19 crisis: Refocusing teacher presence and learning activity. *Postdigital Science and Education*. 1-23. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00155-y>
- Schirmer, B. R. (2000). *Language and literacy development in children who are deaf*. Boston, MA: Allyn and Bacon Inc.
- Ulusoy, Ç. ve Karadeniz, Ş. (2009). Bir harmanlanmış öğrenme ortamı örneği: Öğrenci başarısı ve görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 60-84.
- Visser, L., & Visser, Y. (2000). Perceived and actual student support needs in distance education. *Quarterly Review of Distance Education*, 1(2), 109-117.
- Wagner, E. D. (1997). Interactivity: From agents to outcomes. *New Directions for Teaching and Learning*, 71, 19-26.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, K. R. (2003). *Case study research*. London: Sage.